

בית המדרש "תורת דוד"
ע"ש הגה"צ רבי דוד בר חן זצ"ל - רבה של שדרות,
והרבנית רות בר חן ע"ה

"תורת דוד"

השיעור השבועי

פרשת שמייני

תשפ"ה

(שנה ח', גליון מס' 386)

שיעורי הרב אליהו בר חן

e0527191965@gmail.com | 052-719-1965

פרשת שמיני התשפ"ה

"וַיְהִי עָרֵב וַיְהִי בֹקֶר"

א. "וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁמִינִי, קָרָא מֹשֶׁה, לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו וּלְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל", (ויקרא, ט' - א').

"וַיִּקְחוּ בְנֵי אֶהֱרֹן נָדָב וָאֲבִיהוּא, אִישׁ מִחֻתָּתוֹ, וַיִּתְּנוּ בָהֶן אֵשׁ, וַיִּשְׁימוּ עָלֶיהָ קִטְרֶת, וַיִּקְרִיבוּ לִפְנֵי יְהוָה - אֵשׁ זָרָה, אֲשֶׁר לֹא צִוָּה אֹתָם. וַתֵּצֵא אֵשׁ מִלִּפְנֵי יְהוָה, וַתֹּאכַל אוֹתָם, וַיָּמָתוּ, לִפְנֵי יְהוָה. וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל אֶהֱרֹן, הוּא אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה, לֵאמֹר, בְּקֶרְבִּי אֶקְדָּשׁ, וְעַל פְּנֵי כָל הָעָם אֶכַּבֵּד, וַיִּדָּם אֶהֱרֹן", (ויקרא, י', א' - ג').

ב. כתב הגה"ק בעל "באר משה" זיע"א ¹ :

"אמרו רבותינו ז"ל ² -

"כָּל מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר 'וַיְהִי' - אֵין שְׂמִיחָה, 'וַיְהִי' - אֵין צָרָה.

מְתִיבִין לֵיהּ: וְהָא כְּתִיב ³, 'וַיְהִי כַּאֲשֶׁר נִלְכְּדָה יְרוּשָׁלַיִם'?

אָמַר לָהֶן: אֵף הִיא אֵינָה צָרָה, שֶׁבּוּ בַּיּוֹם נָטְלוּ יִשְׂרָאֵל אִיפּוֹפְסִין עַל עֲוֹנוֹתֵיהֶם.

דָּאָמַר רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל בֶּן רַבִּי נַחֲמָן: אִיפּוֹפְסִין שְׂלֵמָה נָטְלוּ יִשְׂרָאֵל עַל עֲוֹנוֹתֵיהֶם, בַּיּוֹם שֶׁחֲרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ,

הָדָא הוּא דְכְּתִיב ⁴, 'תָּם עֹנֵךְ בֵּת צִיּוֹן, לֹא יוֹסִיף לְהִגְלוֹתָךְ'."

ביאור הדברים, הוא, כמו שדרשו ⁵, על הכתוב ⁶, 'מִזְמוֹר לְאַסָּף, אֱלֹהִים בָּאוּ גוֹיִם בְּנִחְלָתָךְ, טָמְאוּ אֶת הַיָּכָל קִדְשְׁךָ, שָׂמוּ אֶת יְרוּשָׁלַם לְעֵיִים' -

¹ בפרשתו, עמודים קכז'-קכח'.

² ויקרא רבה, פרשה יא', ז'.

³ ירמיה, לח' - כח':

"יָשֵׁב יִרְמְיָהוּ בְּחֹצֶר הַמִּטְרָה, עַד יוֹם אֲשֶׁר נִלְכְּדָה יְרוּשָׁלַם, וְהָיָה כַּאֲשֶׁר נִלְכְּדָה יְרוּשָׁלַם."

⁴ איכה, ד' - כב'.

לא הוה קרא צריך למימר, אלא, 'בכי לאסוף', 'נהי לאסוף', 'קינה לאסוף', ומה
אומר 'מזמור לאסוף'? ...

אמרו לאסוף: הקדוש ברוך הוא החרב היכל ומקדש, ואתה יושב ומזמר?
אמר להם: מזמר אני, ששפך הקדוש ברוך הוא חמתו על העצים ועל האבנים,
ולא שפך חמתו על ישראל,

הדא הוא דכתיב ⁷, 'ויצת אש בציון, ונתאכל יסדתיקה'.

כלומר, מאחר שניטלה הקדושה מבית המקדש, בגלל שנתחייבו לשמים,

אם כן, בית המקדש הוא עצים ואבנים בלבד.

וזוהו, 'שפך חמתו, על העצים ועל האבנים',

שהעונש שהיה צריך לבוא על ישראל, הוחלף בחורבן המקדש שהוא עצים
ואבנים.

אומנם, מזה גופא, רואים אנו, עד היכן מגעת אהבת ה' יתברך לבניו אהוביו, שגם
בשעת תוקף הדין, הוא מרחם עליהם ומוצא כופר בורם,

ולפיכך, נאמר 'והיה', שהוא לשון של שמחה, בעת כיבושה של ירושלים, לפי
שבזה נמחלו עוונותיהם.

ובה נבין, מה שהקשו על מאמרם ז"ל ⁸: בשעה שנכנסו נכרים להיכל, ראו
כרובים המעורין זה בזה,

והדבר הוא מופלא: כיצד היו הכרובים מעוררים זה בזה, באותה שעה שמידת
הדין היתה מתוחה כנגד עם ישראל על עוונותיהם?

והרי רק בזמן שישראל עושין רצונו של מקום, אזי, הכרובים פניהם איש אל
אחיו ⁹?

⁵ איכה רבה, פרשה ד', יד'.

⁶ תהילים, עט' - א'.

⁷ איכה, ד' - יא'.

⁸ יומא, נד' ע"ב.

ברם, לפי האמור: הרי דייקא באותה שעה נתגלתה מידת הרחמים, בזה שכיילה את חמתו בעצים ובאבנים, ולכן, היו הכרובים מעורים זה בזה, להראות ולהוכיח, קבל עולם, את גודל חיבתם של ישראל לפני המקום, שלא אז מלחבבן, גם כאשר הם חטאו, וראויים הם לעונש. ותמצא, שזוהי הכוונה בפסוק ¹⁰, 'נוֹרָא אֱלֹהִים מִמֶּקֶדְשֶׁיךָ, אֵל יִשְׂרָאֵל, הוּא נִתֵּן עֹז וְתַעֲצֻמוֹת לָעָם, בְּרוּךְ אֱלֹהִים' - כי אף שמידת הדין, היינו שם 'אֱלֹהִים' ¹¹, הוא 'נוֹרָא' מאוד, שהרי חרב בית המקדש - 'מִמֶּקֶדְשֶׁיךָ', אומנם, לעומת זאת, 'מִמֶּקֶדְשֶׁיךָ', אנו למדים את גודל אהבת ה' יתברך לעם ישראל, שהרי, 'אֵל יִשְׂרָאֵל, הוּא נִתֵּן עֹז וְתַעֲצֻמוֹת לָעָם', כלומר, בזה שהחריב את בית המקדש, הוא גונן והציל את עם ישראל ממידת הדין, ונותן להם עוז ותעצומות, ולכן, יש פסיק אחר תיבת 'אֱלֹהִים' ¹², להורות, כי 'מִמֶּקֶדְשֶׁיךָ', נמשך להלן עם 'אֵל יִשְׂרָאֵל', שהיה בזה חסד, שכן, כידוע, שהשם 'אֵל', מורה על מידת החסד ¹³."

⁹ בבא בתרא, צט' ע"א.

¹⁰ תהילים, סח' - לו'.

¹¹ וכמו שמצינו במסכת ברכות (ס' ע"ב):

"בְּאֵלֵהֶם אֶהְלֵל דְּבָרִי (תהילים, נו' - יא'), זו מדת פורענות."

¹² היינו:

במילה זו, מופיע הטעם רביעי, אשר הוא מפריד בין תיבה זו לחברתה.

¹³ וכמאמר הכתוב (תהילים, נב' - ג'):

"מִה תִתְהַלֵּל בְּרַעַה הַגָּבוֹר, חֶסֶד אֵל כָּל הַיּוֹם."

ג. עוד כתב רבינו זיע"א¹⁴ :

"וכעת, נבין את הכתוב¹⁵, 'עַד אָבּוֹא אֶל מִקְדָּשִׁי אֵל, אֲבִינָה לְאַחֲרֵיתָם',

כלומר, לפני כן, מתאונן המשורר, על כך שרשעים השיגו חיל,

אומנם, כאשר מתבוננים בחורבן בית המקדש, הרי רואים את גודל החסד של ה'
יתברך,

וזה 'אֲבִינָה', ההני מבין, שהכל נעשה 'לְאַחֲרֵיתָם', בכדי שהיה לישראל אחרית
ותקווה.

ונוכל בזה, להבין, את מה שאמרו רבותינו ז"ל על פסוק זה¹⁶ : **רַב אֲשִׁי וּרְבִינָא,**
סוּף הוֹרָאָה,

וְסִימָנָךְ¹⁷, 'עַד אָבּוֹא אֶל מִקְדָּשִׁי אֵל, אֲבִינָה לְאַחֲרֵיתָם'.

והרי זה, כעין מדרש פליאה, כי מה עניינו של פסוק זה לסוף הוראה?

אומנם, מצינו לדברי רבותינו ז"ל¹⁸, על מאמר הכתוב¹⁹, 'וְאֵף גַּם זֹאת בְּהִיּוֹתָם
בְּאֶרֶץ אֲיִבֵּיהֶם, לֹא מֵאֲסָתִים וְלֹא גְעֻלָּתִים לְכָלֵּתָם, לְהַפֵּר בְּרִיתִי אִתָּם, כִּי אֲנִי יְהוָה
אֱלֹהֵיהֶם' -

'שהעמדתי להם, של בית רבי, וחכמי דורות',

הרי, שלמרות כל הצרות שעברו על עם ישראל בגלות המר, עדיין חביבים הם
עליו יתברך

והראיה היא, מזה שהעמיד חכמי דורות לישראל,

¹⁴ בפרשתן, עמודים קכח'-קכט'.

¹⁵ תהילים, עג' - יז'.

¹⁶ בבא מציעא, פו' ע"א.

¹⁷ תהילים, עג' - יז'.

¹⁸ מגילה, יא' ע"א.

¹⁹ ויקרא, כו' - מד'.

ולפיכך, נתנו סימן, מפסוק זה דייקא, שבו רואים אנו יסוד זה, 'עַד אָבּוֹא אֶל מִקְדָּשִׁי אֵל, אֲבִינָה לְאַחֲרֵיתָם'²⁰ : שמחורבן המקדש, 'אֲבִינָה לְאַחֲרֵיתָם', שהכל מכוונם לטובתם של ישראל.

וממילא, נמצינו למדים : כי התלמוד שהוא כלל תורה שבעל פה, קיים לדורות. וזהו, 'אֲבִינָה לְאַחֲרֵיתָם' : שעל ידי התורה שבעל פה, יש לישראל אחרית ותקווה. הבה נתבונן ונראה, עד היכן מגעת אהבתו יתברך לעם ישראל - שהרי מצינו²¹, שאמר ה' יתברך לדוד : גלוי וידוע לפני, שישראל עתידים לחטוא, ואני מפיג בו²² חמתי, וישראל ניצולין. ואם אתה בונה אותו, הרי הוא קיים, ואינו חרב לעולם. הדא הוא דכתיב²³, 'דָּרַךְ קִשְׁתּוֹ כְּאוֹיֵב', ובפירוש מהר"י כהן : ולא 'אוֹיֵב' ממש, ששפך חמתו על עצים ואבנים, ולא על ישראל עצמן.

והרי זה נורא מאוד : שכן, כבר מתחילת בנייתו, הכין הקדוש ברוך הוא מחסה לעם ישראל, ומנע מדוד המלך את הזכות לבנותו, בכדי שבבוא המועד הוא יוכל להחריב את בית המקדש, בשביל הצלתם של ישראל.

ונחמד לפי זה, לרמוז במאמר הכתוב²⁴, 'עֲדָתִיף נֶאֱמָנוּ מְאֹד, לְבֵיתִיף נֶאֱמָנוּ קִדְּשׁ, יִהְיֶה לְאַרְךָ יָמִים' -

כי בית המקדש נקרא 'עדות', וכמו שדרשו רבותינו ז"ל²⁵, על הכתוב²⁶, 'מִשְׁכַּן הָעֵדוּת', עדות הוא לכל באי עולם, שֵׁשׁ סְלִיחָה לְיִשְׂרָאֵל,

²⁰ תהילים, עג' - י"ז'.

²¹ מדרש "שוחר טובה", (פרק סב').

²² היינו :

בבית המקדש.

²³ איכה, ב' - ד'.

²⁴ תהילים, צג' - ה'.

²⁵ שמות רבה, פרשה נא', ד'.

²⁶ שמות, לח' - כא'.

וזוהו 'עדת'ך נאמנו מאד',

ואם כן, 'לבינתך נאווה קדש', וכל 'קדוש לעולם קיים' ²⁷, ולמה באמת נחרב?

ועל כך באה התשובה: ה' לארץ ימים,

כלומר, מה שעשה ה' יתברך שיחרב בית מקדשינו, הוא בכדי שישראל ישארו חיים וקיימים לאורך ימים".

ד. עוד כתב רבינו זיע"א ²⁸:

"וכעת, יתבאר לנו, מאמר תמוה בדברי חז"ל ²⁹: גבי אבימי בריה דרבי אבהו, שאביו ביקש שיתן לו מים, וכשהביא לו נתמנם אביו,

ועד דאיתער, איסתייעא מילתא, דרש אבימי 'מזמור לאסף' ³⁰,

ופירש רש"י: שמקרא זה לבדו דרש, 'מזמור לאסף', אלהים באו גוים בנחלתך וגו', קינה לאסף מיבעי ליה? ודרש כך - שאמר אסף שירה, על שכילה הקדוש ברוך הוא חמתו בעצים ואבנים שבביתו, ומתוך כך הותיר פליטה בישראל, שאלמלא כך לא נשתייר משונאי ישראל שריד, וכן הוא אומר ³¹, 'פלה יהנה את חמתו, שפך חרון אפו, ונצת אש בציון, ותאכל יסדתיקה'.

והנה, פליאה דעת מאיתנו: למה דייקא בשעה שטרח ונצטער על כיבוד אב, זכה לדרשה זו, וכמו שאמרו 'איסתייעא מילתא'?

אמנם, מצינו לדרשתו של עולא ³², על מאמר הכתוב ³³, 'יודוך יהנה כל מלכי ארץ, כי שמעו אמרי פיך' -

²⁷ סנהדרין, צב' ע"א.

²⁸ בפרשתן, עמודים קכט'-קל'.

²⁹ קידושין, לא' ע"ב.

³⁰ תהילים, עט' ע"א.

³¹ איכה, ד' י-א'.

³² קידושין, לא' ע"א.

³³ תהילים, קלח' - ד'.

'מאמר פיד' לא נאמר, אלא 'אמרי פיד',

בשעה שאמר הקדוש ברוך הוא ³⁴, 'אנכי ו-לא יהיה לך',

אמרו אומות העולם: לכבוד עצמו הוא דורש!

כיון שאמר ³⁵, 'כִּבֵּד אֶת אֲבִיךָ וְאֶת אִמְךָ', חזרו והודו למאמרות הראשונות.

ופירש רש"י: 'חזרו והודו למאמרות הראשונות' - כל שכן שחייב אדם בכבודו, שאף הוא שותף בבריאתו כאביו ואמו, וחיינו ומותו מסורין בידו.

וזה מה שהיה עם אבימי: כי בעוסקו במצוות כיבוד אב, התבונן, עד היכן חייבים לעסוק בכבודו של מקום, שהוא אבינו שבשמים,

ומזה, זכה להשיג, שאפילו הצער שנגרם לישראל בחורבן בית המקדש, אינו אלא גילוי מופלא של אהבת ה' יתברך לבניו, שחיבה יתירה נודעת להם לנצח.

וביתר ביאור, נראה: כי אבימי התבונן בצער שהיה לו, כי דייקא כשרצה לשמש את אביו לא עלתה בידו, משום שנתנמנם, והיה נראה כאילו שאינו רוצה בשימוש,

אומנם, לאחר מכן, התיישב בדעתו, כי אהבת אב לבן אין לה גבול, ובכל המצבים, ולמרות כל מה שעושה הבן לא זו אביו מלחבבו, ובוודאי טמונה בזה כוונה מסוימת,

ולפיכך, זכה לדרשה זו, ששמנה מוכח גודל אהבת אבינו שבשמים, לנו בניו אהוביו.

ונחמד בזה, מה שמצינו ³⁶: שלאחר כל מה שעתיד להיות בעקבתא דמשיחא, אמרו, 'אין לנו להישען, אלא על אבינו שבשמים',

ותמוה, הקשר והשייכות לעניין עקבתא דמשיחא?

³⁴ שמות, כ' - ב'.

³⁵ שמות, כ' - יא'.

³⁶ סוטה, מט' ע"א.

אומנם, לדברינו, יובן היטב, כי מאחר שהוא יתברך אבינו, ואם כי בארץ אינו
ניכר, מאחר שיש הסתר פנים,
אבל בשמים ניכר,
הרי, שלמרות כל המאורעות והצרות של עקבתא דמשיחא, הוא אבינו, ורחמינו
עלינו כי אנו בניו,
והכל, מכיוון, אך ורק להיטיב לנו כל הימים".

ה. על מאמר הכתוב ³⁷, "ויאמר כי אֶהְיֶה עִמָּךְ, וְזָה לָךְ הָאוֹת כִּי אֶנֶכֶּי שְׁלַחְתִּיךָ,
בְּהוֹצִיאֲךָ אֶת הָעָם מִמִּצְרַיִם - תַּעֲבֹדוּן אֶת הָאֱלֹהִים עַל הָהָר הַזֶּה", כתב רש"י
הקדוש:

"וששאלת, מה זכות יש לישראל שיצאו ממצרים!?"

דבר גדול יש לי על הוצאה זו -

שהרי עתידים לקבל התורה על ההר הזה, לסוף שלושה חודשים ³⁸, שיצאו
ממצרים.

דבר אחר -

³⁷ שמות, ג' - יב'.

³⁸ הקשה ה"שפתי חכמים":

"ואם תאמר, מהיכן הוא מתחיל למנות,

אי משעת דיבור זה, והרי העשר מכות היו בינתיים - וכל מכה משתמשת רביע החודש, וג' חלקים היה מעיד
ומתרה בו ... ואם כן, היה עשר חודשים, וגם המכות לא התחילו מיד אחר דיבור זה.

ואי משעת יציאת מצרים מונה, הרי לא היה אפילו שני חודשים - חצי ניסן ואייר וששי בסיוון שקיבלו התורה".

ותירץ:

"ויש לומר, דלא מיירי בתורה שבכתב לחוד, אלא, גם בתורה שבעל פה.

שאחר קבלת התורה, עלה להר, והיה שם מ' יום ומ' לילה, וקיבל תורה שבעל פה,

ואחר שירד ב-י"ז בתמוז, היו ג' חודשים שלמים -

והם נגאלו בשביל תורה שבעל פה".

'כִּי אֶהְיֶה עִמָּךְ', וְזֶה שֶׁתְּצַלִּיחַ בְּשִׁלְחוֹתְךָ,
'לֵךְ הָאוֹת', עַל הַבִּטָּחָה אַחֲרֵת שֶׁאֲנִי מִבְטִיחְךָ, שֶׁכִּשְׁתּוֹצִיאֲם מִמִּצְרַיִם תַּעֲבֹדוּן אוֹתִי
עַל הָהָר הַזֶּה, שֶׁתִּקְבְּלוּ הַתּוֹרָה עֲלֵיכֶם,
וְהִיא הַזְכוּת הָעוֹמֶדֶת לְיִשְׂרָאֵל!"

וְהִנֵּה, כָּתַב הַר"ן ³⁹ :

"וּבְהִגָּדָה, גַּם כֵּן אָמְרוּ, בְּשַׁעֲהָ שֶׁאָמַר לֵהֶם מֹשֶׁה 'תַּעֲבֹדוּן אֶת הָאֱלֹהִים עַל הָהָר
הַזֶּה',
אָמְרוּ לוֹ יִשְׂרָאֵל, מֹשֶׁה רִבִּינוּ, אֵימָתִי עֲבוּדָה זֹאת?
אָמַר לֵהֶם, לְסוֹף חֲמִישִׁים יוֹם, וְהָיוּ מוֹנִין כָּל אֶחָד וְאֶחָד לַעֲצֻמוֹ.
מִכָּאֵן קִבְּעוּ חֲכָמִים, לְסִפְרֵית הָעוֹמֵר -
כְּלוּמֹר, בְּזֶמֶן הַזֶּה שֶׁאֵין אֲנִי מִבְיָאִין קֶרֶבָן וְלֹא עוֹמֵר,
אַלּא, מִחֲשָׁבִין נ' יוֹם לְשִׁמְחַת הַתּוֹרָה, כְּמוֹ שֶׁמִּנּוּ יִשְׂרָאֵל בְּאוֹתוֹ זֶמֶן".
וְכַעֲשֵׂן זֶה כָּתַב הַרְמַב"ן, עַל מֵאֵמֶר הַכְּתוּב ⁴⁰, "בַּחֲדָשׁ הַשְּׁלִישִׁי לְצֵאת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
מִמִּצְרָיִם, בַּיּוֹם הַזֶּה בָּאוּ מִדְּבַר סִינַי":
"בְּעִבּוֹר הַיּוֹת בִּיאָתֶם בְּמִדְבַּר סִינַי שִׁמְחָה לֵהֶם וַיּוֹם טוֹב,
וּמַעַת צֵאתֶם מִמִּצְרַיִם נִכְסָפִים אֵלָיו, כִּי יָדְעוּ שֶׁשֶׁם יִקְבְּלוּ אֶת הַתּוֹרָה,
כִּי מֹשֶׁה הִגִּיד לֵהֶם מֵה שֶׁנֶּאֱמַר לוֹ, 'תַּעֲבֹדוּן אֶת הָאֱלֹהִים עַל הָהָר הַזֶּה'".
וְכֵן כָּתַב בַּסֵּפֶר "הַחִינוּךְ" ⁴¹ :

"לִפִּי שָׁכַל עֵיקֶרֶן שֶׁל יִשְׂרָאֵל אֵינוֹ אֵלָּא הַתּוֹרָה, וּמִפְּנֵי הַתּוֹרָה נִבְרָאוּ שָׁמַיִם וָאָרֶץ
וְיִשְׂרָאֵל,
וְכִמּוֹ שֶׁכְּתוּב ⁴², 'אִם לֹא בְּרִיתִי יוֹמָם וָלַיְלָה' וְגו'.

³⁹ בחידושויו על הרי"ף, למסכת פסחים, כח' ע"א.

⁴⁰ שמות, יט' - א'.

⁴¹ מצוה שו'.

והיא העיקר והסיבה שנגאלו ויצאו ממצרים, כדי שיקבלו התורה בסיני ויקיימוה,

וכמו שאמר השם למשה ⁴³, 'וְזֶה לְךָ הָאוֹת כִּי אֲנֹכִי שֶׁלַחְתִּידָּהּ, בְּהוֹצִיאֲךָ אֶת הָעָם מִמִּצְרַיִם, תַּעֲבֹדוּן אֶת הָאֱלֹהִים עַל הָהָר הַזֶּה'.
ופירוש הפסוק -

כלומר, הוציאך אותם ממצרים, יהיה לך אות שתעבדון את האלהים על ההר הזה, כלומר, שתקבלו התורה,

שהיא העיקר הגדול, שבשביל זה הם נגאלים, והיא תכלית הטובה שלהם ...

ומפני כן, כי היא כל עיקרן של ישראל, ובעבורה נגאלו, ועלו לכל הגדולה שעלו אליה, נצטוונו למנות ממחרת יום טוב של פסח עד יום נתינת התורה,

להראות בנפשנו, החפץ הגדול אל היום הנכבד הנכסף ללבנו, כעבד ישאף צל,

וְיִמְנָה תְּמִיד, מתי יבוא העת הנכסף אליו, שְׁיֵצֵא לחירות,

כי המניין, מראה לאדם, כי כל ישעו וכל חפצו להגיע אל הזמן ההוא.

וזהו שאנו מונין לעומר, כלומר, כך וכך ימים עברו מן המניין,

ואין אנו מונין, כך וכך ימים יש לנו לזמן,

כי כל זה, מראה בנו, הרצון החזק להגיע אל הזמן".

ומתוך דבריהם הקדושים הנ"ל, מבואר:

היאך נכספה נפשם של עם ישראל, בשעת יציאת מצרים, לקבל את התורה הקדושה,

וכאשר הם ראו שטרם קיבלו את התורה, מיד עמדו ושאלו, "משה רבינו אימתי עבודה זו"?!

וכשענה להם, "לסוף חמישים יום",

⁴² ירמיהו, לג' - כה'.

⁴³ שמות, ג' - יב'.

מיד, "היו מונין כל אחד ואחד לעצמו".

ומתוך דבריהם הקדושים הנ"ל, מבואר:

היאך נכספה נפשם של עם ישראל, בשעת יציאת מצרים, לקבל את התורה הקדושה,

וכאשר הם ראו שטרם קיבלו את התורה, מיד עמדו ושאלו, "משה רבינו אימתי עבודה זו"?!

וכשענה להם, "לסוף חמשים יום",

מיד, "היו מונין כל אחד ואחד לעצמו".

ו. ברם, ידועים ומפורסמים דברי רבותינו ז"ל⁴⁴, על מאמר הכתוב⁴⁵,
"וידבר משה בן אל בני ישראל, ולא שמעו אל משה, מקצר רוח ומעבדה קשה":

"היה קשה בעיניהם לפרש מעבודת כוכבים.

וכן יחזקאל מפרש ואומר⁴⁶, 'איש שקוצי עינו השליכו, ובגלולי מצרים אל תטמאו'."

והנה, על מאמר הכתובים⁴⁷, "וידבר יהוה אל משה לאמר. דבר אל בני ישראל, ואמרת אליהם, אני יהוה אלהיכם. כמעשה ארץ מצרים אשר ישבתם בה - לא תעשו, וכמעשה ארץ כנען - אשר אני מביא אתכם שמה - לא תעשו, ובחקתיכם לא תלכו. את משפטי תעשו, ואת חקתי תשמרו - ללכת בהם, אני יהוה אלהיכם. ושמרתם את חקתי ואת משפטי, אשר יעשה אתם האדם - וחי בהם, אני יהוה", דרשו רבותינו ז"ל⁴⁸:

"מנין, שלא היתה אומה באומות שהתעיבו מעשיהם יותר מן המצריים?

⁴⁴ שמות רבה, פרשה ו', ה'.

⁴⁵ שמות, ו' - ט'.

⁴⁶ יחזקאל, כ' - ז'.

⁴⁷ ויקרא, אחרי מות, יח', א' - ה'.

⁴⁸ ספרא, אחרי מות, פרשה ט', ג' - ד'.

- תלמוד לומר, 'כַּמְעֵשָׂה אֶרֶץ מִצְרַיִם ... לֹא תַעֲשׂוּ'.
מנין, לדור אחרון שהתעיבו מעשיהם יותר מכולם?
תלמוד לומר, 'כַּמְעֵשָׂה אֶרֶץ מִצְרַיִם ... לֹא תַעֲשׂוּ'.
מנין, למקום שישבו בו ישראל, שהתעיבו מעשיהם יותר מכולם?
תלמוד לומר, 'אֲשֶׁר יִשְׁבְּתֶם בָּהּ - לֹא תַעֲשׂוּ'.
ומנין, שישבתם של ישראל, גרמה להם לכל המעשים הללו?
תלמוד לומר, 'אֲשֶׁר יִשְׁבְּתֶם בָּהּ - לֹא תַעֲשׂוּ' ...
ומנין, למקום שבאו בו ישראל וכבשו, שהתעיבו מעשיהם יותר מכולם?
תלמוד לומר, 'אֲשֶׁר אֲנִי מְבִיא אֲתֶכֶם שָׁמָּה'.
ומנין, שביאתם של ישראל, גרמה להם לכל המעשים הללו?
תלמוד לומר, 'אֲשֶׁר אֲנִי מְבִיא אֲתֶכֶם שָׁמָּה - לֹא תַעֲשׂוּ',
ומבואר:
שעם ישראל, התעיבו את מעשיהם ביותר,
עד שהיה הקדוש ברוך הוא, צריך להזהירם, שלא יעשו כמעשיהם שם.
ואם כן, הדבר צריך ביאור רב:
היאך עם ישראל, שהיו שקועים כל כך בגילולי מצרים, השתוקקו לקבל תורה?
עד כדי כך, שאמר להם הקדוש ברוך הוא ⁴⁹:
"הֲלֹךְ וְקִרְאתָ בְּאָזְנִי יְרוּשָׁלַם לֵאמֹר, כֹּה אָמַר יְהוָה - זָכַרְתִּי לָךְ חֶסֶד נְעוּרֶיךָ אֲהַבַת
כְּלוּלֶיךָ, לְכַתֹּב אַחֲרֵי בְּמִדְבָּר, בְּאֶרֶץ לֹא זְרוּעָה".
ז. ובביאור העניין, כתב סבי מו"ר הגה"צ רבי משה איבגי זיע"א ⁵⁰:
א. במסכת שבת ⁵¹, מצינו את המעשה דלהלן:

⁴⁹ ירמיה, ב' - ב'.

⁵⁰ בספרו "ישרי לב" עה"ת, (חלק א', עמ' תנא').

"רבי זירא, אשכח לרב יהודה, דהוה קאי אפיתחא דבי חמוה,
וחזייה, דהוה בדיחא דעתיה, ואי בעי מיניה כל חללי עלמא, הוה אמר ליה.
אמר ליה, מאי טעמא עיזי מסגן ברישא, והדר אימרי?
אמר ליה, כברייתו של עולם - דברישא חשוכא והדר נהורא"⁵².
ומבואר:

שדרך בריאתו של עולם, הוא, "ברישא חשוכא והדר נהורא".

ב. וכמו כן, דרש התנא הא-להי רבי שמעון בר יוחאי זיע"א⁵³, על מאמר
הכתוב⁵⁴, "וְרָאִיתִי אֶנִּי, שֶׁיֵּשׁ יִתְרוֹן לַחֲכָמָה מִן הַסִּכְלוֹת, כִּי־תִרְוֶן הָאוֹר מִן
הַחֹשֶׁךְ":

"מִן הַסִּכְלוֹת מִמֶּשׁ, אֲתִי תוֹעֵלְתָא לַחֲכָמָתָא,

דְּאֵלְמָלָא לֹא אֲשַׁתְּכַח שְׁטוּתָא בְּעֵלְמָא, לֹא אֲשַׁתְּמוּדְעָא חֲכָמָתָא וּמְלוּי"⁵⁵.

ג. במסכת סנהדרין⁵⁶, דרשו רבותינו ז"ל:

⁵¹ עז' ע"ב.

⁵² וביאור המעשה, כך הוא:

רבי זירא, פגש את רב יהודה, בעמדו על פתח בית חמיו,

וראה, שהיתה דעתו בדוחה עליו, ואם ישאל ממנו על כל הנעשה בחלל העולם, ישיב לו.

שאל רבי זירא את רב יהודה, מפני מה העיזים הן אלו ההולכות בראש העדר, ורק אחריהן הולכות
הרחלות?

אמר לו רב יהודה, כברייתו של עולם - שקודם היה חושך ואחר כך אור,

כך הן העיזים, שהן בדרך כלל שחורות - שהן קודמות לרחלות שהן בדרך כלל בהירות.

⁵³ "זוהר הקדוש", חלק ג', דף מז' ע"ב.

⁵⁴ קהלת, ב' - יג'.

⁵⁵ ותרגום דבריו הקדושים, כך הם:

"מִן הַסִּכְלוֹת מִמֶּשׁ, בָּאָה תוֹעֵלְתָא לַחֲכָמָה,

שְׂאֵלְמָלָא לֹא נִמְצְאָה שְׁטוּת בְּעוֹלָם, לֹא נִדְעָה הַחֲכָמָה וּדְבָרֶיהָ".

ימאי 'בבלי'?

אמר רבי יוחנן - בלולה במקרא, בלולה במשנה, בלולה בתלמוד.

בְּמַחְשָׁפִים הוֹשִׁיבֵנִי עוֹלָם⁵⁷ -

אמר ר' ירמיה, זה תלמודה של בבל⁵⁸ "

ולכאורה, שדרשה זו, צריכה ביאור:

היאך קראו רבותינו ז"ל, לעיקר התורה שבעל פה שהוא ה"תלמוד בבלי", בשם
"חושך"?

ד. קושיא זו, תתעצם, בייחוד לאור דרשתם של רבותינו ז"ל⁵⁹ - בשבח
התלמוד בבלי, והוא, על מאמר הכתוב⁶⁰, "הָעַם הַהֲלָכִים בְּחֹשֶׁךְ רָאוּ אוֹר גְּדוֹל":

"אוֹר שֶׁנִּבְרָא בַּיּוֹם רִאשׁוֹן, שֶׁגִּנְזוּ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לַעֲמִלֵי תוֹרָה שֶׁבַעל פֶּה בַּיּוֹם
וּבְלֵילָה, שֶׁבִּזְכוּתוֹ הָעוֹלָם עוֹמֵד".

וכמו כן, במה שמצינו בשבח התלמוד בבלי, לדרשתו של רבי יוחנן⁶¹:

"לא כרת הקדוש ברוך הוא ברית עם ישראל, אלא, בשביל דברים שבעל פה,

שנאמר⁶², 'כִּי עַל פִּי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה כָּרַתִּי אֶתְּךָ בְּרִית וְאֶת יִשְׂרָאֵל'."

⁵⁶ כד' ע"א.

⁵⁷ איכה, ג' - ו'.

⁵⁸ יעוין מה שכתב הריטב"א (יומא, נז' ע"א), משמו של הרמב"ם בתשובה:

"משום דלא נהירי להון טעמי דמתנייתא כהלכה, כמה דנהירי לרבנן דארץ ישראל ...

מיהו, לאו בכל הדורות היו כן, אלא בימי רבה ורב יוסף ואב"י ורבה, דהוו להו שְׁמֻדוֹת, כדאיתא בפרק השוכר
את הפועלים (שם, פו' ע"א) ...

אבל אחר כך, נתגברה התורה בבבל, כל שכן בימי רב אשי".

⁵⁹ מדרש תנחומא, פרשת נח, ג'.

⁶⁰ ישעיה, ט' - א'.

⁶¹ גיטין, ס' ע"ב.

⁶² שמות, לד' - כז'.

ה. אלא, שיעויין בדברי התנא הא-להי רבי שמעון בר יוחאי ⁶³ :

"נהורא מגו חשוכא, חכמתא מגו טפשותא",

והיינו :

שהנהגת הקדוש ברוך הוא בעולמו, היא **"נהורא מגו חשוכא"**, שהוא אור מתוך החושך.

והנה, כשנתבונן במעשיו של הבורא יתברך, נראה, שהחושך הוא חשוב מן האור, שכן, כאשר נתבונן במאמר הכתוב ⁶⁴, **"יוצר אור ובורא חשך, עשה שלום ובורא רע, אני יהוה עשה כל אלה"** -

נראה, ש"חושך" הוא "בריאה", וה"אור" הוא "עשיה".

וטעם הדבר, הוא כהמתבאר בדבריו של התנא הא-להי רבי שמעון בר יוחאי (הנ"ל) :

ש"מתוך החושך מתגלה האור".

ו. וראיה לדבר, הוא, ממאמרם ז"ל ⁶⁵ :

"אין אדם עומד על דברי תורה, אלא אם כן נכשל בהן",

והיינו :

שטעם הדבר, שה"אדם עומד על דברי תורה", הוא מחמת שהוא "נכשל בהן".

ז. ב"חטא העגל", מצינו את גודל חומרת ה"חטא" שחטאו עם ישראל, וכמאמר הכתוב ⁶⁶ :

⁶³ בראשית, דף לב' ע"א, ובדף קסא' ע"ב.

שמות, דף יב' ע"ב, ובדף קפז' ע"א.

ויקרא, דף פ' ע"ב.

⁶⁴ ישעיה, מה' - ז'.

⁶⁵ גיטין, מג' ע"א.

⁶⁶ שמות, לב', ז' - י'.

"וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה, לֵאמֹר, כִּי שָׁחַת עַמְּךָ אֲשֶׁר הִעֲלִיתָ מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם. סָרוּ מִמֶּנִּי מִן הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר צִוִּיתִם, עָשׂוּ לָהֶם עֵגֶל מִסֶּכָּה, וַיִּשְׁתַּחֲווּ לוֹ וַיִּזְבְּחוּ לוֹ - וַיֹּאמְרוּ אֵלֶּה אֱלֹהֵינוּ יִשְׂרָאֵל - אֲשֶׁר הִעֲלוּךָ מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם. וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה, רְאִיתִי אֶת הָעָם הַזֶּה, וְהִנֵּה עִם קָשָׁה עֲרֹף הוּא. וְעַתָּה הִנֵּיחָה לִּי, וַיַּחַר אַפִּי בָהֶם וְאֶכְלֶם, וְאַעֲשֶׂה אוֹתְךָ לְגוֹי גְּדוֹל",

וחומרת הדבר, שעד כדי כך, היה צריך משה רע"ה, לרצות את הבורא ית"ש בדברי ריצוי ותשובה ⁶⁷ :

"וַיֹּאמֶר, אִם נָא מִצָּאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ אֲדֹנָי, יִלְכֹךְ נָא אֲדֹנָי בְּקִרְבִּנוּ - כִּי עִם קָשָׁה עֲרֹף הוּא, וְסִלַּחְתָּ לְעֹונֵנוּ וּלְחַטֹּאתֵנוּ וְנַחֲלֶתֵנוּ. וַיֹּאמֶר, הִנֵּה אָנֹכִי כֹרֵת בְּרִית - נֶגֶד כָּל עַמְּךָ אֲעֲשֶׂה נִפְלְאוֹת, אֲשֶׁר לֹא נִבְרָאוּ בְּכָל הָאָרֶץ וּבְכָל הַגּוֹיִם, וְרָאָה כָּל הָעָם - אֲשֶׁר אַתָּה בֹקֵר, אֶת מַעֲשֶׂה יְהוָה כִּי נֹרָא הוּא, אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה עִמָּךְ",

וכפי שסיכם זאת דוד הע"ה ⁶⁸ :

"וַיַּעֲשׂוּ עֵגֶל בְּחֶרֶב וַיִּשְׁתַּחֲווּ לְמִסֶּכָּה. וַיִּמְרֹאוּ אֶת כְּבוֹדֶם, בְּתַבְנִית שׁוֹר אֲכָל עֵשֶׂב. שָׁכְחוּ אֶל מוֹשִׁיעֶם, עֹשֶׂה גְדֻלוֹת בְּמִצְרָיִם. נִפְלְאוֹת בְּאֶרֶץ חָם, נֹרָאוֹת עַל יַם סוּף. וַיֹּאמֶר לְהַשְׁמִידֶם, לִוְלִי מֹשֶׁה בְּחִירוֹ - עֹמֵד בַּפֶּרֶץ לִפְנֵי, לְהַשִּׁיב חַמְתּוֹ מִהִשְׁחִית",

והנה, כאשר נתבונן במאמר הכתובים הללו, נראה, שהדבר הוא נורא נוראות :

שכן, לאורך כל הדורות, עם ישראל נענש מחמתו,

וכמאמר הכתוב ⁶⁹ , "וּבַיּוֹם פָּקְדִי וּפְקֻדָּתִי עֲלֵהֶם חֲטָאתָם".

ברם, לא כך הוא הדבר,

דהנה, מבואר בדברי רבותינו ז"ל ⁷⁰ :

"ובארבעים יום האחרונים, שעלה משה להר סיני להביא את התורה,

⁶⁷ שמות, לד', ט' - י'.

⁶⁸ תהילים, קו', יט' - כג'.

⁶⁹ שמות, לב' - לד'.

⁷⁰ תנא דבי אליהו זוטא, פרק ד'.

גזרו יום צום ותענית.

וביום האחרון שבכולם, שהוא סוף ארבעים יום, גזרו תענית, ולנו בתעניתם, כדי
שלא ישלוט בהם יצר הרע,

ולמחרתו, השכימו ועלו לפני הר סיני.

ישראל, היו בוכים לקראת משה, והוא היה בוכה לקראתם, עד שעלתה בכייתם
למרום.

באותה שעה, נתגלגלו רחמיו של הקדוש ברוך הוא על ישראל, וקיבל את
תשובתם,

בְּשִׁרָה אוֹתָם רוּחַ הַקֹּדֶשׁ, בשורות טובות ונחמות,

ואמר הקדוש ברוך הוא לישראל, בני -

נשבע אני בשמי הגדול שלי, ובכסא הכבוד שלי, שתהא לכם בכיה זו לששון
ולשמחה גדולה,

ויהיה לכם יום זה יום סליחה וכפרה ומחילה,

לכם, ולבניכם, ולבני בניכם, עד סוף כל הדורות",

ומבואר :

שמתוך אותו הצער שעם ישראל הצטערו על "חטא העגל", ומתוך תשובתם
הגדולה לפני הקדוש ברוך הוא,

נתן להם הקדוש ברוך הוא, את "יום הכיפורים",

שהוא הזמן, שהקדוש ברוך הוא, מכפר בו את עוונותיהם של ישראל.

וכמו כן, מתוך גלות מצרים, ומתוך מט' שערי טומאה ששלטו בהם,

משם צמחה ישועתם, לכיסופים ולציפייה גדולה ועצומה, בעבור קבלת התורה
הקדושה.

והוא הוא, "נהורא מגו חשוכא".

ולפיכך, נקרא התלמוד בבלי, בלשון "חושך" :

שכן, דווקא בגלל היותם בגלות, אשר היא משולה לחושך,
הם זכו לתלמוד בבלי, אשר הוא אור כל האורות.

ח. על מאמר הכתוב בפרשתן⁷¹, "וַתֵּצֵא אֶשׁ מִלִּפְנֵי יְהוָה, וַתֹּאכַל אוֹתָם, וַיָּמָתוּ, לִפְנֵי יְהוָה", דרשו רבותינו ז"ל⁷²:

"שני חוטין של אש יצאו מבית קודש הקדשים, ונחלקו לארבע,
ונכנסו שנים בחוטמו של זה ושנים בחוטמו של זה, ושרפום".

וביאר בזה הגה"ק רבינו נתן נטע שפירא זיע"א⁷³:

בהקדם מה שיש לדקדק, במאמר הכתוב בפרשתן⁷⁴, "וַתֵּצֵא אֶשׁ מִלִּפְנֵי יְהוָה, וַתֹּאכַל אוֹתָם, וַיָּמָתוּ, לִפְנֵי יְהוָה" -

דהנה, שם "אֱלֹהִים", מוֹרָה על מידת הדין⁷⁵,

ושם הוי"ה ברוך הוא, מוֹרָה על מידת החסד.

ואם כן, כאשר נדב ואביהו קדושי עליון מסתלקים מן העולם, אין לך מידת דין
גדולה ומתוחה מזו,

והיאך שייך לומר, "וַתֵּצֵא אֶשׁ מִלִּפְנֵי יְהוָה, וַתֹּאכַל אוֹתָם, וַיָּמָתוּ, לִפְנֵי יְהוָה",
שהוא לשון המוֹרָה על מידת הרחמים?

עוד יש להקדים בזה -

מה שנאמר בעניין אהרון הכהן ע"ה⁷⁶, "וּבְאַהֲרֹן הַתַּאֲנֹף יְהוָה מָאֵד לְהַשְׁמִידוֹ,
וְאַתְּפִיל גַּם בְּעַד אַהֲרֹן בְּעַת הַהוּא",

⁷¹ ויקרא, י' - ב'.

⁷² סנהדרין, נב' ע"א.

⁷³ בספרו הקדוש "מגלה עמוקות".

⁷⁴ ויקרא, י' - ב'.

⁷⁵ וכמו שמצינו במסכת ברכות (ס' ע"ב):

"באלהים אֶהְלֵל דָּבָר (תהילים, נו' - יא'), זו מדת פורענות".

ופירש בזה רש"י הקדוש: "וּבְאַהֲרֹן הִתְאַנֵּף ה' - לפי ששמע לכם. 'לְהַשְׁמִידוֹ' - זה כילוי בנים, וכן הוא אומר ⁷⁷, 'וְאַשְׁמִיד פְּרִי מִמֶּעַל'. 'וְאַתְּפִלָּל גַּם בְּעַד אֶהְרֹן' - והועילה תפילתי לכפר מחצה, ומתו שנים ונשארו השנים".
ומעתה, יתבאר העניין כמין חומר -

שטעם הדבר שיצאו ב' חוטין של אש מבית קודשי הקודשים, ולבסוף הם התחלקו לארבע,

הוא מחמת שמעיקר הדין, היו אמורים למות גם אלעזר ואיתמר בני אהרון. אלא, שבזכות רחמיו ית"ש, ובזכות תפילתו של משה רע"ה בעבור אהרון אחיו, נפטרו נדב ואביהו, ונותרו אלעזר ואיתמר לפליטה.

ולפיכך, יצאו רק ב' חוטין מתוך ד', ולבסוף התחלקו ל-ד',

ללמד ולרמז, על רחמיו של הבורא ית"ש, על בניו אהוביו,

ובבחינת ⁷⁸, "וְהָיָה הַמִּחְנָה הַנֶּשֶׁאֶר לְפָלִיטָה".

והנה, בסיבת פטירתם של בני אהרון, נדב ואביהו, מצינו בדברי רבותינו ז"ל ⁷⁹:

"תניא, רבי אליעזר אומר -

לא מתו בני אהרון, אלא, על שהורו הלכה בפני משה רבן!

מאי דרוש?

'וְנִתְּנוּ בְּנֵי אֶהְרֹן הַכֹּהֵן אֲשֶׁר עַל הַמִּזְבֵּחַ' ⁸⁰, אף על פי שהאש יורדת מן השמים, מצווה להביא מן ההדיוט".

⁷⁶ דברים, ט' - כ'.

⁷⁷ עמוס, ב' - ט'.

⁷⁸ בראשית, לב' - ט'.

⁷⁹ יומא, נג' ע"א.

עירובין, סג' ע"א.

⁸⁰ ויקרא, א' - ז'.

ופירש בזה רש"י הקדוש :

" 'מצוה להביא מן ההדיוט' - ואף על פי, שהורו כראוי, נענשו, שלא נטלו רשות".

ובביאור העניין, כתב המהרש"א זיע"א ⁸¹ :

"יש לדקדק -

כיון דכך מפורש בהאי קרא ⁸², 'וְנָתַנוּ בְּנֵי אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן אֲשֶׁר וְגוֹמֵר,

מאי שייך ביה, שהורו הלכה בפני משה?

ולישנא ד-'מאי דרוש', נמי קשה, כיון שמפורש הוא בתורה, וכבר שמעו מפי

משה כמה פעמים? ...

ויש לומר -

דאפשר לפרש הקרא, שיתנו אש על המזבח, לאו משל הדיוט, אלא שיבעירו אותו

מן אש הרבוצה על המזבח, שהיא אש מן השמים ...

והם דרשו מהאי קרא, 'וְנָתַנוּ בְּנֵי אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן אֲשֶׁר עַל הַמִּזְבֵּחַ' ⁸³, מן הדיוט ממש,

מבין הכירים, כמפורש בתורת כהנים, והיינו אש זרה דכתיב בקרא,

והא דכתיב 'אֲשֶׁר לֹא צָוָה אֲתָם' ⁸⁴, שעשו כן בלי ציווי משה, ואף על פי שהורו

כראוי, כפירוש רש"י.

והנה, בעניין זה, יש לדקדק :

א. לפי הכלל המתבאר בדברינו לעיל ⁸⁵, שמתוך כל חושך מתגלה האור, ובכל

צרה יש שמחה,

צריך ביאור, במה שנאמר בפרשתן ⁸⁶, 'וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁמִינִי, קָרָא מֹשֶׁה, לְאַהֲרֹן

וּלְבָנָיו וּלְזִקְנֵי שְׂרָאֵל",

⁸¹ עירובין, סג' ע"א, ("חידושי אגדות", ד"ה "שהורו").

⁸² ויקרא, א' - ז'.

⁸³ ויקרא, א' - ז'.

⁸⁴ ויקרא, י' - א'.

⁸⁵ באותיות ב' - ז'.

והלא, על אף שבאותו היום היתה צרה גדולה וחושך גדול, שבו נסתלקו נדב ואביהוא בני אהרון,

מוכרח הוא הדבר, שמתוך אותה הצרה באה שמחה גדולה לעולם,

ואם כן, מפני מה נאמר "ויהי" שהוא לשון צער ⁸⁷ ?

ב. אותה הדרשה, בעניין סיבת פטירתם של אותם קדושי עליון, נדרשה על ידי רבי אליעזר, שהוא רבי אליעזר הגדול - רבי אליעזר בן הורקנוס,

ויש לעיין, האם אותה הדרשה שנאמרה על ידו, נאמרה בדרך מקרה, או שהיא נאמרה מחמת שרבי אליעזר היה דבוק וחיבוק באותם קדושי עליון?

ט. ידועה ומפורסמת לכל, סוגיית "תנורו של עכנאי" ⁸⁸, ובביאור הסוגיא כתב רבינו ניסים גאון זיע"א ⁸⁹ :

"ולפי שהוא קשה, ומשתבשין בפירושה, ישר בעיני לפרש תורף דבריה בקיצור, כפי שלמדתי מדברי אדוננו האיי גאון ז"ל.

החלוקה היתה בין רבי אליעזר והחכמים חבריו -

בתנור שנעשה חוליות של טיט מתחילתו, ואחר כך, הניחו אותן החוליות אחת על גבי חברתה, עד שנגמר התנור ועמד על מתכונתו,

וכשהיו מרכיבין החוליות אחת על גבי חברתה, היו נותנין חול בינתיים.

סבר רבי אליעזר - כי זה התנור, הואיל והחול נתון בין כל חוליא וחוליא, וכשמבקש אדם לפורקו ולהחזירו חוליות כמו שהיה מתחלה, יכול הוא,

לפי כי חוליות שלו לא נדבקו זו בזו, ולא נצמדו זו לזו,

ולפיכך, יהא דינו עכשיו בשעה שהוא מוקם, כדין שהיה לחוליות שלו קודם הקמתו -

⁸⁶ ויקרא, ט' - א'.

⁸⁷ וכמו שנתבאר לעיל באות ב'.

⁸⁸ בבא מציעא, נט' ע"ב.

⁸⁹ ברכות, יט' ע"א.

ואם נפל באווירו של זה התנור שרץ, אינו מטמא,
ולא יהא דינו, כדין התנור שחוליותיו מצומדין ומדובקין זו בזו, שאמר בו הכתוב
90, 'תנור וְכִירִים יִתָּצוּ'.
והחכמים החולקים עליו - לא היה אצלם הפרש, בין נתן חול בין החוליות שלו, בין
לא נתן,
אלא, בין כך ובין כך, טמא הוא אצלם, כדין שאר כלי חרש שמיטמאין מאווירן".
ובביאור הסוגיא ומעשיה, מצינו בגמרא 91 :
"נתן התם, חתכו חוליות, ונתן חול בין חוליא לחוליא,
רבי אליעזר - מטהר, וחכמים - מטמאין.
וזה הוא תנור של עכנאי.
מאי עכנאי?
אמר רב יהודה אמר שמואל, שהקיפו דברים כעכנא זו, וטמאוהו.
תנא, באותו היום, השיב רבי אליעזר כל תשובות שבעולם, ולא קיבלו הימנו.
אמר להם, אם הלכה כמותי, חרוב זה יוכיח -
נעקר חרוב ממקומו מאה אמה,
ואמרי לה, ארבע מאות אמה.
אמרו לו, אין מביאין ראיה מן החרוב.
חזר ואמר להם, אם הלכה כמותי, אמת המים יוכיחו -
חזרו אמת המים לאחוריהם.
אמרו לו, אין מביאין ראיה מאמת המים.
חזר ואמר להם, אם הלכה כמותי, כותלי בית המדרש יוכיחו -

90 ויקרא, יא' - לה'.

91 בבא מציעא, נט' ע"ב.

הטו כותלי בית המדרש ליפול.

גער בהם רבי יהושע, אמר להם, אם תלמידי חכמים מנצחים זה את זה בהלכה,
אתם מה טיבכם?

לא נפלו, מפני כבודו של רבי יהושע,

ולא זקפו, מפני כבודו של רבי אליעזר, ועדיין מטין ועומדין.

חזר ואמר להם, אם הלכה כמותי, מן השמים יוכיחו -

יצאתה בת קול, ואמרה, מה לכם אצל רבי אליעזר, שהלכה כמותו בכל מקום.

עמד רבי יהושע על רגליו, ואמר ⁹², 'לא בְּשָׁמַיִם הָיָא' ...

כבר נתנה תורה מהר סיני, אין אנו משגיחין בבת קול -

שכבר כתבת בהר סיני בתורה ⁹³, 'אַחֲרֵי רַבִּים לְהִטּוֹת'.

אשכחיה רבי נתן לאליהו,

אמר ליה, מאי עביד קודשא בריך הוא בההיא שעתא?

אמר ליה, קא חייד, ואמר, נצחוני בני נצחוני בניי.

והנה, בתכלית מחלוקתם, ובתכלית הפועל היוצא ממנה, כתב רבינו הרי"ח הטוב
זיע"א ⁹⁴ :

"דע, כי בוודאי הגמור, כל האותות אשר עשו מן השמים לעזור את רבי אליעזר,
וגם יציאת בת קול לעזרתו,

הכל היה בהשגחה מאת השם יתברך, לתיקון העולם מכאן ולהבא,

לעשות בזה יסוד חזק ואמיץ ונכון וקיים לדברי תורה, שלא יבוא שום חכם וזקן,
אפילו אם הוא גדול בחכמה, ויחיד בדורו, להורות מה שליבו גוזר היפך רבים -

ובזה תרבה המחלוקת, ותהיה התורה כעשרה תורות.

⁹² דברים, ל' - יב'.

⁹³ שמות, כג' - ב'.

⁹⁴ בספרו הקדוש "בן יהודה".

והיה גלוי וידוע לפני הקדוש ברוך הוא, שהחכמים ההם תקיפים ואמיתיים, ואף על פי שיראו אות ומופת, וגם ישמעו דברי בת קול מכרזת לסייע דברי היחיד, הם לא ירצו לבטל מה שכתוב בתורה⁹⁵, 'אַחֲרֵי רַבִּים לְהִטָּת', **לבלתי יסְתָרוּ דבר אחד מן התורה.**

ולכן, גזר הקדוש ברוך הוא לעשות כל האותות הנסיים האלה, וגם יציאת בת קול,

ובכל זה לא ישגו החכמים לבטל דבר אחד מן התורה, דאז בזה נעשה יסוד גדול מיוסד לדורות הבאים, **שלא יוכל אחד לבטל את אחת מן התורה,**

כי בשומעם שכל האותות האלה וגם הכרזת בת קול לא הועילו, **מי יוכל לפתוח פיו לבטל את אחת מן התורה?**

ומי יוכל להראות אותות ומופתים כאלה לפני אנשי דורו, כדי לקיים דבריו לבטל את אחת מן התורה?

ובוודאי, פרסום גדול ונורא הנעשה בדבר זה, יהיה זכרונו קיים עד סוף כל הדורות.

ועתה בין תבין, כי אף על פי שנעשה אחר כך צער גדול לרבי אליעזר בעניין זה, הנה, זכות הוא לו,

מאחר דעניין זה, נעשה יסוד חזק ואמין לקיום דברי תורה ולבטל המחלוקות, ועל רבי אליעזר נאמר בעניין זה⁹⁶, 'מגלגלין זכות על ידי זכאיו'.

ובנותן עניין, העירני בזה מו"ר הגה"צ רבי שלמה פרשה שליט"א, לעיין בדברי רבינו המהר"ל זיע"א מפראג⁹⁷:

⁹⁵ שמות, כג' - ב'.

⁹⁶ שבת, לב' ע"א.

בבא בתרא, קיט' ע"ב.

סנהדרין, ח' ע"א.

⁹⁷ בספרו הקדוש "באר הגולה", (הבאר הרביעי).

שפירש לדברי הקדוש ברוך הוא, "נצחוני בני, נצחוני בני" ⁹⁸, מלשון "נצחיות",

והיינו:

שאמר הקדוש ברוך הוא באותה השעה, על ידי שלא נתפתו חכמי ישראל לכל אותם הניסים, נעשתה תורה "נצחית" כנתינתה מסיני,

אשר אין איש שיוכל לשנותה.

וכלשונו הקדוש והטהור של רבינו זיע"א:

"אבל הדבר שהוא קיים - עומד בלי שינוי, הוא הכלל שאין לו השתנות,

ולפיכך, בסיני שניתנה תורה נצחית קיימת בלא שינוי, נתן לישראל אחר רבים להטות.

ובזאת המעלה העליונה רצו, ולא במדרגת בת קול.

אמנם, אם זר בעיניהם מה שאמר שהקדוש ברוך הוא חיך ואמר נצחוני בני,

דבר זה יתבאר, כי זהו השמחה היתירה שיש לפני הקדוש ברוך הוא, כאשר בניו שלו יש בהם מן השלימות,

עד שהוא יתברך עושה רצונם".

והמעין בדברי רבינו ניסים גאון זיע"א ⁹⁹, יראה, שהקדים לדברי רבותינו זיע"א, וזה לשון קודשו:

"וזה שאמרו ¹⁰⁰, 'יצאת בת קול ואמרה, מה לכם אצל רבי אליעזר, שהלכה כמותו בכל מקום', ראיתי בו ב' תשובות -

האחת, כי בת קול לא אמרה שהלכה כמותו בדבר זה, אלא בכל מקום סתם הוא שאמרה,

ואפשר לומר, כי בכל מקום זולתי זה המקום היתה כוונתה, או מה שדומה לו, שטעמו שאין הלכה כרבי אליעזר בזה הדבר,

⁹⁸ וכפי שאמר אליהו הנביא לרבי נתן.

⁹⁹ ברכות, יט' ע"ב.

¹⁰⁰ בבא מציעא, נט' ע"ב.

ויהיו דברי בת קול נכוחים וקיימים.

והשנית, שלא היתה הכוונה, אלא לנסות את החכמים, אם יניחו הקבלה שבידם והגמרא שבפיהם בשביל בת קול, ואם לאו!

ודומה למה שכתב ¹⁰¹, 'כִּי מִנְסָה ה' אֱלֹהֵיכֶם אֶתְכֶם'.

והנה, נודע עם כל זאת, בירור קבלתם,

וזה שאמר רבי יהושע - 'לֹא בְּשָׁמַיִם הִיא' ¹⁰²,

כלומר, כי תורת ה' תמימה, וכבר נִתְּנָה לנו בסיני, והודיענו כי אינו מחליף ממנה דיבור אחד,

ואין בתורתנו חסרון ולא ספק, כדי שנצטרך אל רְאִיָּה מן השמים".

והנה, מצינו באבות דרבי נתן ¹⁰³:

"מה היה תחילתו של רבי אליעזר בן הורקנוס?

בן עשרים ושתים שנה היה, ולא למד תורה.

פעם אחת, אמר, אלך ואלמוד תורה, לפני רבן יוחנן בן זכאי.

אמר לו אביו הורקנוס, אי אתה טועם, עד שתחרוש מלא מענה,

השכים, וחרש מלא מענה.

אמרו, אותו היום ערב שבת היה, הלך וסעד אצל חמיו,

ויש אומרים, לא טעם כלום מ-ו' שעות של ערב שבת, עד ו' שעות של מוצאי שבת.

כשהוא הולך בדרך, ראה אבן, הרימה, ונטלה ונתנה לתוך פיו,

ויש אומרים, גללי הבקר היה.

הלך, ולן באכסניא שלו.

¹⁰¹ דברים, יג' - ד'.

¹⁰² דברים, ל' - יב'.

¹⁰³ נוסחא א', פרק ו', פסקא ג'.

הלך, וישב לו לפני רבן יוחנן בן זכאי בירושלים, עד שיצא ריח רע מפיו,

אמר לו רבן יוחנן בן זכאי, אליעזר בני, כלום סעדת היום?

שתק,

שוב אמר לו, ושתק.

שלח וקרא לאכסניא שלו,

אמר להם, כלום סעד אליעזר אצלכם?

אמרו לו, אמרנו, שמא אצל רבי היה סועד,

אמר להם, אף אני אמרתי, שמא אצלכם היה סועד,

ביני וביניכם, אבדנו את רבי אליעזר מן האמצע.

אמר ליה, כשם שיצא לך ריח רע מפידך, כך יצא לך שם טוב בתורה.

שמע עליו הורקנוס אביו, שהיה לומד תורה אצל רבן יוחנן בן זכאי,

אמר, אלך ואדיר אליעזר בני מנכסי.

אמרו, אותו היום רבן יוחנן בן זכאי יושב ודורש בירושלים, וכל גדולי ישראל
יושבין לפניו,

שמע עליו שבא, הושיב לו שומרין,

אמר להם, אם בא לישב אל תניחוהו,

בא לישב, ולא הניחוהו.

היה מדלג ועולה, עד שהגיע אצל בן ציצית הכסת, ואצל נקדימון בן גוריון, ואצל
בן כלבא שבוע, היה יושב ביניהם - ומרתת.

אמרו, אותו היום נתן עיניו רבן יוחנן בן זכאי ברבי אליעזר, ואמר ליה, פתח
ודרוש,

אמר ליה, איני יכול לפתוח,

דחק עליו, ודחקו עליו התלמידים, עמד, ופתח ודרש בדברים שלא שמעתן און
מעולם,

כל דבר ודבר שיצא מפיו, עמד רבן יוחנן בן זכאי על רגליו, ונשקו על ראשו -

ואמר לו, רבי אליעזר - רבי, אמת למדתני.

עד שלא הגיע [עת] לצאת, עמד הורקנוס אביו על רגליו, ואמר -

רבותי, אני לא באתי אלא להדיר אליעזר בני מנכסיי,

עכשיו כל נכסיי יהיו נתונים לאליעזר בני, וכל אחיו פטורין, ואין להן בהן כלום".

והנה, מצינו במסכת סוכה ¹⁰⁴ :

"מעשה ברבי אליעזר, ששבת בגליל העליון, ושאלוהו, שלושים הלכות, בהלכות
סוכה,

שתים עשרה, אמר להם שמעתי!

שמונה עשר, אמר להם לא שמעתי!

רבי יוסי ברבי יהודה אומר, חילוף הדברים -

שמונה עשר, אמר להם שמעתי!

שתים עשרה, אמר להם לא שמעתי!

אמרו לו, כל דבריך, אינן אלא מפי השמועה?

אמר להם, הזקתוני לומר דבר שלא שמעתי מפי רבותי!

מימי לא קדמני אדם בבית המדרש, ולא ישנתי בבית המדרש לא שינת קבע ולא

שינת עראי, ולא הנחתי אדם בבית המדרש ויצאתי, ולא שחתי שיחת חולין, **ולא**

אמרתי דבר שלא שמעתי מפי רבי מעולם.

אמרו עליו על רבן יוחנן בן זכאי -

מימיו לא שח שיחת חולין, ולא הלך ד' אמות בלא תורה ובלא תפילין, ולא קדמו

אדם בבית המדרש, ולא ישן בבית המדרש לא שינת קבע ולא שינת עראי, ולא

הרהר במבואות המטונפות, ולא הניח אדם בבית המדרש ויצא, ולא מצאו אדם

יושב ודומם אלא יושב ושונה, ולא פתח אדם דלת לתלמידיו אלא הוא בעצמו, **ולא**

¹⁰⁴ כח' ע"א.

אמר דבר שלא שמע מפי רבו מעולם, ולא אמר הגיע עת לעמוד מבית המדרש, חוץ מערבי פסחים וערבי יום הכפורים.

וכן היה רבי אליעזר, תלמידו, נוהג אחריו."

והנה, מצינו לעיל¹⁰⁵, שרבי אליעזר בן הורקנוס היה דורש בדברים "שלא שמעתן אוזן מעולם",

ומאידך, עוד מצינו לעיל¹⁰⁶, שרבי אליעזר בן הורקנוס העיד על עצמו - "ולא אמרתי דבר שלא שמעתי מפי רבי מעולם",

ולכאורה, שהדברים סותרים זה לזה?

ובביאור העניין, ביאר הגה"ק רבי אברהם יצחק הכהן קוק זיע"א¹⁰⁷:

שמחמת דביקותו של רבי אליעזר בן הורקנוס, בתורתו של רבו - רבן יוחנן בן זכאי,

גם כאשר הוא היה לומד דברים חדשים, הרי שרבו היה עומד לנגד עיניו בכל עת, היאך הוא לומד ורואה את פני הדברים.

עוד מצינו בגדולתו, כדלהלן:

א. במסכת אבות¹⁰⁸, העיד עליו רבן יוחנן בן זכאי - רבו:

"בזר סוד, שְׁאִינוּ מְאִבְדִּי טֶפֶה".

עוד אמר שם רבן יוחנן בן זכאי:

"אם יהיו כל חכמי ישראל בכף מאזנים, ואליעזר בן הורקנוס בכף שנייה, מכריע את כלם".

ב. במסכת סנהדרין¹⁰⁹, העיד רבי אליעזר בן הורקנוס על עצמו:

¹⁰⁵ "אבות דרבי נתן", (נוסחא א', פרק ו', פסקא ג').

¹⁰⁶ סוכה, כח' ע"א.

¹⁰⁷ "מאמרי הראי"ה", (מכתבים, על הגאון רבי אברהם מסוכטשוב זצ"ל).

¹⁰⁸ פ"ב מ"ח.

"נטל שתי זרועותיו, והניחן על ליבו,

אמר, אוי לכם שתי זרועותיי, שהן כשתי ספרי תורה שנגללין.

הרבה תורה למדתי, והרבה תורה לימדתי.

הרבה תורה למדתי - ולא חסרתי מרבתי אפילו ככלב המלקק מן הים,

הרבה תורה לימדתי - ולא חסרוני תלמידי אלא כמכחול בשפופרת.

ולא עוד, אלא, שאני שונה שלוש מאות הלכות בבהרת עזה, ולא היה אדם ששואלני בהן דבר מעולם.

ולא עוד, אלא, שאני שונה שלוש מאות הלכות, ואמרי לה שלושת אלפים הלכות, בנטיעת קשואין, ולא היה אדם שואלני בהן דבר מעולם, חוץ מעקיבא בן יוסף".

ג. בתלמוד ירושלמי ¹¹⁰, מצינו :

שהיה רבי אליעזר בן הורקנוס, רבו של רבי עקיבא במשך יג' שנים.

ד. במסכת סנהדרין ¹¹¹, מצינו :

שהיה רבי אליעזר בן הורקנוס אחד מארבעה חכמי הסנהדרין ביבנה, שהיו בקיאים בשבעים לשון.

ה. במסכת סוטה ¹¹², מצינו :

"משמת רבי אליעזר, נגנז ספר תורה".

ו. בשעת פטירתו של רבי אליעזר בן הורקנוס, קרא עליו תלמידו - רבי עקיבא ¹¹³ :

"אבי אבי רכב ישראל ופרשיו,

¹⁰⁹ סח' עא'.

¹¹⁰ פסחים, פ"ו ה"ג.

¹¹¹ יז' ע"ב.

¹¹² מט' ע"ב.

¹¹³ סנהדרין, סח' ע"א.

הרבה מעות יש לי, ואין לי שולחני להרצותן".

והנה, עוד ישכיל המתבונן על דבר אמת, את עניין שורש נשמתו של רבי אליעזר בן הורקנוס, וכפי שיתבאר להלן.

ב"זוהר חדש" ¹¹⁴, מצינו :

"וְעַל דִּיהַב עֵיטָא לְמַרְמֵי לְבִירָא, אֵיתַפֵּס אִיהוּ בְּבִירָא, וְאַשְׁתַּזִּיב.

וְדָא אִיהוּ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר הַגָּדוֹל, כַּד תְּפַשּׁוּהוּ לְמִינוּת, וַיִּהְיֶה בְּבִירָא, וְאַשְׁתַּזִּיבַת נִשְׁמָתֶיהָ דְּרֵאוּבֵן" ¹¹⁵.

ובביאור הדברים, נעתיק בזאת, את לשונו הקדוש והטהור של הגה"ק בעל "בני יששכר" זיע"א ¹¹⁶ :

"רבי אחא בשם רבי יוסי בר חנינא, בשעה שעלה משה למרום, שמע קולו של הקדוש ברוך הוא שיושב ועוסק בפרשת פרה,

ואומר, אליעזר בני אומר, פרה בת שתים וכו'.

אמר משה לפני הקדוש ברוך הוא, רבונו של עולם, עליונים ותחתונים שלך, ואתה יושב ואומר הלכה משמו של בשר ודם?

אמר לו הקדוש ברוך הוא, עתיד צדיק אחד לעמוד בעולמי, ועתיד לפתוח בפרשת פרה תחילה, רבי אליעזר אומר פרה בת שתים וכו'.

אמר לפניו, רבונו של עולם, יהי רצון, שיצא זה מחלציי.

אמר לו הקדוש ברוך הוא, חייך, שיצא זה מחלציד,

הדא הוא דכתיב ¹¹⁷, וְשֵׁם הָאֶחָד אֱלִיעֶזֶר - שם אותו המיוחד אליעזר. עד כאן לשון הפסיקתא רבתי ¹¹⁸.

¹¹⁴ "מדרש הנעלם", (מדרש איכה, מאמר ב' - עשרה הרוגי מלכות).

¹¹⁵ ותרגום דבריו הקדושים:

וְעַל שְׁנֵתָן {-ראובן-} הַעֲצָה לְזַרְקָא לְבָאָר, הוּא נִתְפֵּס בְּבָאָר, וְנִצֵּל.

וְזֶהוּ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר הַגָּדוֹל, כְּשֶׁתְּפַשּׁוּהוּ לְמִינוּת, וְנִתְּנוּהוּ בְּבוֹר, וְנִצְלָה נִשְׁמָתוֹ שֶׁל רֵאוּבֵן.

¹¹⁶ מאמרי חודש תשרי, מאמר יב'.

הנה, כל דרשת הפסיקתא, הוא לתרץ למה אמר הכתוב 'וְשֵׁם הָאֶחָד אֱלִיעֶזֶר', הווה ליה למימר 'ושם השני' וכו'.

אבל קשה הדבר מאד להבין, דהנה לו יהיה שהיה הדבר בקבלה אצלם שכך היה המעשה, וזה הוא הרמז בתורה,

אף על פי כן, יש לתמוה הפלא ופלא, מהו החשק הנמרץ שחשק משה שיצא זה מחלציו - על אומרו פרה בת שתים וכו' ...

ונראה לי -

דהנה, סתם רבי אליעזר, הוא רבי אליעזר הגדול - רבי אליעזר בן הורקנוס,

וידוע, דבעבור זה נקרא רבי אליעזר הגדול, על שהיה גלגול ראובן בכור ישראל.

על כן, הוא ניצול מן גזירת עשרה הרוגי מלכות¹¹⁹, רק נתפס והשליכוהו אל הבור וניצול אחר כך¹²⁰, כמו שפסק על יוסף - 'הַשְּׁלִיכוּ אֹתוֹ אֶל הַבּוֹר ... לְמַעַן הַצִּיל אֶתוֹ' וכו'¹²¹.

ושארי השבטים שמכרוהו, נתגלגלו בעשרה הרוגי מלכות, וקבלו עונשן על שגרמו ליוסף אבידת עשרה טיפין דאזדריקו למגנא¹²²,

על כן, כאשר סיפר רבן יוחנן בן זכאי - רבו של רבי אליעזר שְׂבָחוּ, הנה שיבחו 'בור סיד שאינו מאבד טיפה'¹²³ ...

¹¹⁷ שמות, יח' - ד'

¹¹⁸ פרק יד'.

וכן הוא בדברי המדרש - במדבר רבה, פרשה יט', ז'.

¹¹⁹ שהיו גלגולי שבטים שמכרו את יוסף.

¹²⁰ עבודה זרה, טז' ע"ב.

¹²¹ בראשית, לז' - כב'.

¹²² "תיקוני זוהר", (דף קי' ע"א).

¹²³ אבות, פ"ב מ"ח.

והנה, להיות רבי אליעזר גלגול ראובן - שפתח בתשובה תחילה, כמו שאמרו חז"ל
- 124

אמר הקדוש ברוך הוא לראובן, אתה פתחת בתשובה תחילה,
חייד, שבן בנך עומד ופותח בתשובה תחילה,
ומנו?

הושע וכו' ...

לו יאתה לפסוק הדין וההלכה של זמני ועיתותי התשובה ...
והנה, ג' זמנים להפסקות הדין בבית דין של מעלה -

היינו, בראש השנה יכתבון, וביום צום כפור יחתמון, ובהושענא רבה גמר
החתימה מסירת הפתקין, כמו שכתב בזוהר¹²⁵, אם כן, הוא כעין בית דין של
מטה, אשר נעשה עניינם בכתיבה וחתימה ומסירה ...
והנה, לפי זה תתבונן -

כשעלה משה למרום, שמע קולו של הקדוש ברוך הוא, שאמר בשם רבי אליעזר
¹²⁶, 'פרה בת שתיים',
הנה, קמו בדברים -

המתקת הדינים להתהוות מן פ"ר פר"ה, הנה הוא רק בת שתיים, היינו ב' פעמים,
בזמן הכתיבה בראש השנה, ובחתימה ביום הכפורים,
ואחר כך, אם יביא כל אילי נביות וכו', אין מוחלין לו¹²⁷,
והשם יתברך, השמיע זה למשה סוד הדעת, כדי שהוא יוסיף עוד זמן אחד
מדעתו ...

¹²⁴ בראשית רבה, פרשה פד', יט'.

¹²⁵ חלק ג', דף לא' ע"ב.

¹²⁶ גלגול ראובן, הבעל תשובה תחילה.

¹²⁷ ראש השנה, יז' ע"ב.

אזי, ביקש משה שהוא סוד הדעת, שיצא רבי אליעזר בעל המאמר הזה מחלציו, ויהיה בו בחינת הדעת, ויתארך עוד זמן אחד לתשובה ולהמתקת הדינים נגד בחינת הדעת,

ונתרצה לזה השם יתברך,

כי לבעבור זה השמיע זה השם יתברך למשה ... הדא הוא דכתיב 'וְשֵׁם הָאֶחָד אֱלִיעֶזֶר',

וְאֶרְכָּה נִיתָן לְשִׁבְיָם, להמתיק מעליהם הדינים עד יום הושענא רבה במסירת הפתקין.

ומעתה, תתבונן מה דאיפליגו בגיטין¹²⁸, אי עדי חתימה כרתי, אי עדי מסירה כרתי,

ואיפסק להלכה, 'עדי מסירה כרתי' -

כן להלכה גם כן בגובהי מרומים, כמו שאנחנו פוסקין ההלכה בבית דין של מטה, כן פוסקים גם כן בבית דין של מעלה ...

ותבין לפי זה, החולקים במשנתנו בזאת ההלכה, הלא המה רבי מאיר - סבירא ליה עדי חתימה כרתי, ורבי אליעזר - סבירא ליה עדי מסירה כרתי ... הוא הוא רבי אליעזר (הגדול), דאמר 'פרה בת שתיים' כנ"ל,

וביקש משה רחמים שיצא מחלציו, והסכים הקדוש ברוך הוא על ידו,

על כן, פסק עדי מסירה כרתי, והלכתא כוותיה".

והנה, כתב הגה"ק רבינו אליהו הכהן האיתמרי זיע"א¹²⁹, משם רבינו האר"י זיע"א:

שהיה רבי אליעזר בן הורקנוס, ניצוץ מנשמת משה רע"ה.

ודבריו הקדושים, יובנו ביותר, על פי מה שכתב הגה"ק רבינו מנחם עזריה זיע"א מפאנו¹³⁰, בביאור דברי המדרש שהביא בעל ה"בני יששכר"¹³¹:

¹²⁸ כג' ע"א.

¹²⁹ בספרו הקדוש "מדרש תלפיות", (ענף גלגול, אות א').

" וַיֵּשֶׁם הָאֶחָד אֶלְיָעָזֶר כִּי אֱלֹהֵי אָבִי בְּעֶזְרִי וַיַּצֵּלֵנִי מִחֶרֶב פְּרָעָה, אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל¹³², שם האחד - המיוחד שהיה לאליעזר,

כשעלה משה לרקיע, וקודשא בריך הוא אמר הלכה משמיה דרבי אליעזר כו',

ואמר הקדוש ברוך הוא, עתיד צדיק אחד לעמוד בעולמי,

והתפלל משה, יהי רצון שיהיה מחלצי.

ומשמע, שרבי אליעזר נקרא אחד,

והתפלל משה על רבי אליעזר, כשיתפס, יהיה ניצול, כמו שניצול הוא באותו זמן,

וזהו 'שם האחד אליעזר', כי כמו שהיה אלהי אבי בעזרי כו', כך יהיה בעזרו".

ו. ולאור המתבאר, נראה לבאר בזה בסייעתא דשמיא:

דהנה, הגם שמתוך פטירתן של צדיקים וקדושים אלו, נראה העניין כחושך גדול, אשר הוא בבחינת "ויהי"¹³³,

הן בעצם פטירתן והן בעצם הוראתם.

ברם, מכוחה באו לעולם אור גדול ושמחה גדולה, אשר הוא בבחינת "ויהי"¹³⁴.

שכן, כשם שהתקדש הבית על ידם, במה שהורו הלכה בפני רבם - בדקדוק כחוט השערה,

כך כאשר היה רבי אליעזר הגדול, מוֹרֶה ובא בדברי הלכה כנגד חבריו, התקדש שם שמים על ידו לדורות עולם -

¹³⁰ בספרו הקדוש "גלגולי נשמות", (אות א', סעיף יג' - אליעזר).

¹³¹ פסיקתא רבתי, פרק יד'.

וכן הוא בדברי המדרש - במדבר רבה, פרשה יט', ז'.

¹³² פסיקתא רבתי, פרק יד'.

וכן הוא בדברי המדרש - במדבר רבה, פרשה יט', ז'.

¹³³ וכמו שנתבאר לעיל באות ב'.

¹³⁴ וכמו שנתבאר לעיל באות ב'.

הן בעניין זה שלא תהיה התורה כ-ב' תורות¹³⁵, והן בכדי לתקן את יום הושענה
רבא לכפרה, התקדש שם שמים על ידו¹³⁶.

ובאמת, אין זה נקרא שהורה רבי אליעזר כנגד חבריו, שהלא הוא עצמו היה ניצוץ
משה רע"ה¹³⁷,

ומכיוון שהוא היה ניצוץ משה רע"ה, כביכול, מה שהוא הורה כנגד חבריו, הוא
להורות, שמעשיהם של נדב ואביהו כדת של תורה היה.

ומשכך, הוא שהיפך ולימד בזכותם¹³⁸.

ולפיכך, באותו פסוק כתיב¹³⁹, "וַתֵּצֵא אֵשׁ מִלִּפְנֵי יְהוָה, וַתֹּאכַל אוֹתָם, וַיָּמָתוּ, לִפְנֵי
יְהוָה", שהוא שם הוי"ה, מידת רחמים:

שכן, באותו העת, באו רחמים לאהרון ולבניו¹⁴⁰.

וכמו כן, מכוח אותו העת, בא רבי אליעזר הגדול והיפך בזכותם¹⁴¹, ונהג
כמעשיהם,

ולמרות מידת הדין שהיתה מתוחה כנגדו באותו העת¹⁴², הוא זכה להכניס את
מידת הרחמים - בעצם חידושו ליום הושענא רבה כיום נוסף לכפרה¹⁴³.

זאת תורת העול"ה:

א. כל חורבן, תקומה גדולה עמו!

¹³⁵ וכמו שנתבאר לעיל באות ט'.

¹³⁶ וכמו שנתבאר לעיל באות ט'.

¹³⁷ וכמו שנתבאר לעיל באות ט'.

¹³⁸ וכמו שנתבאר לעיל באות ח'.

¹³⁹ ויקרא, י' - ב'.

¹⁴⁰ וכמו שנתבאר לעיל באות ח', מדברי ה"מגלה עמוקות".

¹⁴¹ וכמו שנתבאר לעיל באות ח'.

¹⁴² וכמו שנתבאר לעיל באות ט'.

¹⁴³ וכמו שנתבאר לעיל באות ט'.

שכן, כל חורבן, מצמיח ישועה גדולה מתוכו!

ב. כל חורבן, הוא בבחינת שמחה!

שכן, על ידו ניצולים הגופים ומתחדש הבניין.

ג. לפיכך, הגם ש-"וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁמִינִי"¹⁴⁴ הוא לשון צער¹⁴⁵, נשתתפה עמו מידת הרחמים,

בכדי להורות על רחמיו של הבורא ית"ש, עם אהרון הכהן ע"ה.

ד. הוא אשר היה עם רבי אליעזר הגדול, שמתוך חושך המחלוקת, הוא היפך בזכותם של אותם קדושי עליון, והאיר לדורות עולם את יום הושענא רבה.

ה. הוא אשר היה עם רבי עקיבא, תלמידו במשך יג' שנים¹⁴⁶,

שמתוך החורבן העצום אשר קרה עמו, בימים אלו - ימי ספירת העומר, בפטירת כב' אלף תלמידיו¹⁴⁷,

הוא האציל מאורו וקדושתו לדורות עולם לחמשת תלמידיו, אשר העמידו תורה בכל הארץ¹⁴⁸.

ו. והוא עניין האמור בפרשתן¹⁴⁹, "וַיִּדְם אֶהְרֹן":

ששתיקתו, אינה שתיקה של מבוכה וצער,

ושתיקתו, אינה בבחינת "שאינו יודע לשאול", וכמי שאין לו דעה והשכל, חלילה וחס,

אלא, ששתיקתו, היא עניין גדול ונשגב עד למאוד!

¹⁴⁴ ויקרא, ט' - א'.

¹⁴⁵ וכמו שנתבאר לעיל באות ב'.

¹⁴⁶ תלמוד ירושלמי, פסחים, פ"ו ה"ג.

¹⁴⁷ יבמות, סב' ע"ב.

¹⁴⁸ יבמות, סב' ע"ב.

¹⁴⁹ ויקרא, י' - ג'.

שכן, שתיקתו, היא שתיקה של התבוננות על הישועה הגדולה אשר צמחה ותצמח מעצם פטירתם.

ולפיכך, הוא קיבל שכר על שתיקתו, בכך שנתייחד עמו הדיבור ¹⁵⁰,

שכן, הוא זכה וירד לעומקם של דברים,

וכאשר הוא הבין תכליתם, אזי, נגלה אליו הבורא ית"ש.

ומעתה, בין תבין:

שהזוכה לראות את גילוי אהבתו ית"ש, בעיתות צרה וצוקה,

זוכה לראות בישועתו, ואף זוכה לדיבור ולגילוי שכינתו ית"ש.

יתן ה' יתברך, ונזכה לזה. אמן.

¹⁵⁰ ויקרא רבה, יב' - ב'.

"וְצִתֵּיתִי לָהֶם בְּבֵיתִי וּבְחוֹמֹתַי יָד וְשֵׁם"

- הגה"ק רבי רפאל משה אלבאז בן רבי שמואל זיע"א
- הגה"צ רבי דוד מסעוד עובדיה בן אסתר זיע"א
- הגה"צ רבי חיים וואלקין בן צביה זיע"א
- הגה"צ רבי משה איבגי בן אסתר זיע"א
- רבי אברהם איבגי בר רחמה זצ"ל
- רבי שלום איבגי בר רחמה זצ"ל
- צורי (צורישדי) גניש ז"ל בן יולנדה תחי'
- אפרים (אפי) ביתן בן קונפיטה ז"ל
- משה חיון בר קוקה ז"ל
- דב לוסטרניק בר אביבה ז"ל

~~~

- הצדקת מזל טוב אלבאז (לבית סודרי) בת רבקה ע"ה
- הצדקת מרים רמו עובדיה בת אסתר ע"ה
- הצדקת ברוריה מויאל בת חוה ע"ה
- זוהרה פרץ (לבית כהן) בת רחל ע"ה
- מזל טוב סיגלר (לבית עובדיה) בת זוהרה ע"ה
- רחל עמוס (לבית מלכה) בת אסתרלייה ע"ה
- נחמה נעמי דידי (לבית מלכה) בת אסתרלייה ע"ה
- אליס חוה עישה לוי (לבית סיבוגי) בת גרסיה ע"ה
- אריקה ביננבאוס ע"ה (לבית פינקסוביץ) בת יוסף וברטה שיחי'
- חנה אילוז בת פרחא ע"ה
- איילה בת נעמי ע"ה

לעילוי נשמתם הטהורה

של הקדושים אשר נרצחו על קידוש ה'

בחג "שמחת-תורה" תשפ"ד